

Wysocki, Wiesław Jan

70. rocznica „chrzcin” Armii Krajowej

Przegląd Pruszkowski nr 2, 12-14

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wiesław Jan Wysocki

70. rocznica „chrzcin” Armii Krajowej

*Wołam cię, obcy człowieku, co kości odkopiesz białe kiedy
wystygną już boje
szkielet mój będzie miał w ręku sztandar ojczyzny mojej*

Krzysztof Kamil Baczyński

Kiedy armia polska poległa w 1939 roku w walce z obu agresorami – hitlerowskimi Niemcami i sowiecką Rosją – Naczelnny Wódz, marszałek Edward Śmigły-Rydz nakazał kierować ocalałe formacje na teren sojuszniczej Francji, by dalej kontynuować zmagania o swoją wolność, ale zadbał też, by na obszarze okupowanego kraju nie ustał opór.

W oparciu o przygotowane wcześniej w całkowitej tajemnicy struktury dywersyjno-sabotażowe oraz nowych ochotników nakazał walkę z najeźdźcami w kraju. Z tym rozkazem Marszałka Śmigłego przybył do oblężonej stolicy porwanym już z rumuńskiego lotniska sumem mjr dypl. Edmund Galinat. Ten rozkaz trafił ostatecznie do generała brygady Michała Karaszewicz-Tokarzewskiego, który zamiast trafić do niewoli – od 27 września 1939 r. stał się Komentantem Konspiracyjnej Służby Zwycięstwu Polski (SZP), na wzór dawnej POW, w której generał przed 1918 r. działał. SZP była głównym trzonem krajowych sił zbrojnych i jednocześnie podziemnej formacji politycznej, choć obok SZP powstało wiele innych politycznych i wojskowych organizacji podziemnych.

W kręgu najwyższych władz Rzeczypospolitej na wojennym wychodźstwie, zwłaszcza w kręgu nowego Naczelnego Wodza, gen. Władysława Sikorskiego, powstała inna koncepcja organizacji krajowych sił zbrojnych. 13 listopada 1939 r. – przesądzono o utworzeniu w miejsce SZP Związku Walki Zbrojnej na czele z Komendantem Głównym, gen. broni Kazimierzem Sosnkowskim. Jego I zastępcą i szefem sztabu mianowano ob. „Rakonia” – płk. Stefana Roweckiego. Dotychczasowy komendant SZP został mianowany szefem Obszaru nr III we Lwowie (tym samym był jednym z sześciu Komendantów Obszarów ZWZ w Kraju).

ZWZ miał być wyłącznie ogólnonarodową, ponadpartyjną i ponadstanową strukturą wojskową, stanowiącą istotną część składową Polskich Sił Zbrojnych. Struktury polityczne i administracyjne wraz z podziemnym wojskiem stanowiły Polskie Państwo Podziemne. Organizacja sił zbrojnych w Kraju w ramach ZWZ nastąpiła w początkach 1940 roku. Bieg wydarzeń sprawił, że podział na okupacje z oddzielnymi strukturami dowódczymi nie mógł być zrealizowany i generał (awans z 3 maja 1940 r) Rowecki stał się faktycznym dowódcą na obszarach obu okupacji. Po ewakuacji naczelnych władz Rzeczypospolitej z Francji do Wielkiej Brytanii, gen Rowecki stał się Komendantem Głównym ZWZ, podległym bezpośrednio Naczelnemu Wodzowi.

Gen. Sikorski uznał konieczność podniesienia statusu ZWZ do rangi Wojska Polskiego w konspiracji, stąd od 14 lutego 1942 roku obowiązywała na zewnątrz nazwa Armii Krajowej jako część Polskich Sił Zbrojnych pozostających w gestii Naczelnego Wodza. Terenem działań AK było całe terytorium państwa polskiego sprzed 1 września 1939 r., choć zdarzało się, że działania te wykraczały nieraz nawet daleko poza granice Rzeczypospolitej – np. Podokręg Litwa Kowieńska, Okręg AK „Liszt” na Węgrzech, Okręg „Blok” w Berlinie, punkty łączności w paru krajach, dywersyjny „Wachlarz” na Wschodzie i takiż „Zagralin” na Zachodzie. Dowódca AK nosił też tytuł Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju z dużymi kompetencjami w zastępstwie Naczelnego Wodza. Gen. Stefan Rowecki „Grot”

zaczął na szeroką skalę – wypełniając odgórne rozkazy – prowadzić akcję szkoleniową, kontynuował ją jego następca – gen. Tadeusz Komorowski „Bor”. W wyniku działań jednoczących Komendant AK był faktycznie dowódcą konspiracyjnej armii.

Ostatnim Komendantem AK był gen. Okulicki „Niedźwiadek”, który rozwiązał konspiracyjne wojsko kończąc 19 stycznia 1945 roku – ale tylko formalnie – legendarną epopeję Armii Krajowej.

Wciąż pokutuje powtarzana niezręczność, iż Armia Krajowa powstała dopiero w lutym 1942 roku, biorąc wprowadzenie nazwy AK jako początek konspiracji. Jak bardzo z takiej wiadomości ucieszyli się inni. Komuniści poczuli się przynajmniej o dwa miesiące starsi. Bezlitośnie wykorzystali to propagandowo, a że jej efekty są dość trwałe, to i dziś jeszcze „przekręty” te są popłuczynami dawnych antyakowskich paszkwili.

Dziedzictwo SZP-ZWZ-AK i poakowskich formacji: Delegatury Sił Zbrojnych z Janem Rzepeckim „Ożogiem”, Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” i innych – to wyraz trwałego, konsekwentnego, niezłomnego zmagania z wrogami o wolność i suwerenność Rzeczypospolitej. I po dziś dzień przekaz wielkiej spuścizny tożsamościowej i etosu narodowego.